

mu bili pred sto leti. Jednakost pred zakoni in osebna svoboda, tiskovna svoboda, zborovalno in društveno pravo, svoboda znanosti in njenih nauk, svoboda izjav, peticijsko pravo itd. — to so v modernih državah garancije, ki se ob zatonu prošlega veka ne dajo preceniti za pravni razvoj kulturnih narodov. Ali je možno, da bi ta razvoj v novem stoletju pozitivno pravo in s tem družabni red privedel v sfero resnične pravice in etične popolnosti?

Dr.—c.

Nekaj vprašanj iz rabokupnega postopanja.

Spisal dr. Milan Škerlj.

Jedno najvažnejših izmed mnogih spornih vprašanj na polji rabokupnega¹⁾ postopanja, vprašanje, katere pravde da se tičejo obstoja rabokupne pogodbe, sta praksa in doktrina²⁾ doslej reševali na najrazličnejše načine. Po Rosenblattovi razpravi v »Allg. österr. Gerichtszeitung« št. 26 iz l. 1899., s katero se razsodba najviš. sodišča od 22. novembra 1899, št. 15959, uvrščena v repertorij pravorekov pod št. 170 (»Beiblatt zum J. M. V. Bl.« pro 1900 št. 125) v svojem utemeljevanji povsem strinja, pa je to vprašanje menda konečno rešeno v tem smislu, da so pač pravde za obstoj rabokupne pogodbe čiste ugotovilne pravde, ne pa tudi pravde za razveljavljenje ali za izrek ugaslosti rabokupne pogodbe, ker je tem pravdam uprav obstoj rabokupne pogodbe podlaga in pogoj. Rešujoč nadaljna vprašanja se bom držal navedenih Rosenblattovih načel. Radi popolnosti naj poleg razsodb, katere je upošteval Rosenblatt v svoji razpravi, navedem še sklep praškega višjega deželnega sodišča opr. št. R. II. 178.98-1, objavljen v »Ger. Ztg. št. 28 iz 1899, kateri pa nasprotuje Rosenblattovim izvajanjem.

¹⁾ Rabokup = »Bestand«, najem = »Miete«, zakup = »Pacht«.

²⁾ Jos. Friedländerja delo: »Ueber Präjudizialpunkte und Feststellungsanträge insbesondere im Bestandverfahren« mi, žal, ni prišlo v roke; ostala rabljena dela sem navedel na dotičnih mestih razprave.

I.

Kako se reši vprašanje o obstoju ali neobstoju rabokupne pogodbe, koje je odločilno za rabokupno, izključno pred okrajno sodišče spadajoče postopanje?

Jako zanimivo vprašanje, katero je že lg. Kornfeld v »Juristische Blätter« št. 8. iz l. 1897. omenil, in čegar rešitev je povzročila kontroverzo med Neumann-Ettenreichom in Kornfeldom (»Jur. Bl. št. 9. in 11. iz l. 1897.), se razvije iz naslednjega slučaja:

A stavi proti *B*-ju pri pristojnem okrajnem sodišču predlog, da *B* ob določenem času izroči rabokupni predmet (§ 567 odst. 1 c. pr. r.), to pa v stvari, ki bi po dotičnih določbah pravilnika sodne pristojnosti (jurisdicijska norma = j. n.) spadala pred sodni dvor 1. inštanca, ako bi šlo za obstoj rabokupne pogodbe, na katero se upira imenovani predlog. *B* ugovarja, da rabokupne pogodbe sploh ni, ker dotičnega predmeta nima v najemu, ampak v oblasti kot predmet, recimo, služnosti stanovanja, in predlaga v smislu § 259. c. pr. r., da se ugotovi neobstoj rabokupne pogodbe. Danes uči večina naših pravoslovcev, da mora okrajno sodišče odkloniti ta predlog, ker je nepristojno za njega rešitev, in stvar samo razsoditi, v razlogih pa izraziti svoje mnenje, ali obstoja rabokupna pogodba ali ne, ne da bi bilo to mnenje deležno pravne moči. Isto velja o slučaju, da predlaga tožnik, naj se ugotovi obstoj rabokupne pogodbe proti ugovoru nasprotnika, da rabokupne pogodbe sploh ni.

Po mojem mnenji da se vprašanje rešiti na nastopne načine:

a) Ako je obstoj rabokupne pogodbe kakorkoli sporen, je za prihodnjega — § 571. odst. 2 c. pr. r. — tožnika najprej vidnejše, ako da najprej potom ugotovilne tožbe po § 228. c. pr. r. od pristojnega sodnega dvora ugotoviti obstoj rabokupne pogodbe, in še-le potem odpove pogodbo ali pa stavi v § 567. odst. 1 c. pr. r. imenovane predloge. V tem slučaju se pred okrajnim sodiščem lahko opira na razsojeno stvar. Tem potom sem se vprašanju seveda le ognil.

b) Ako postane obstoj rabokupne pogodbe sporen še-le med pravdo, ki je nastala radi pravočasnih ugovorov i. t. d.,

pride toženec potom protitožbe (§ 96. j. n. in § 233. c. pr. r.) z nekaj večjimi stroški nego na način pod *c*) do pravomočne razsodbe o obstoju pogodbe, ne da bi moral iti k drugemu sodišču.

c) Tretji način, kedar postane obstoj pogodbe sporen še-le med pravdo, je ta-le: Tožnik ali toženec vloži tekom pravde pred okrajnim sodiščem pri pristojnem sodišču ugotovilno tožbo, pri okrajnem sodišču pa predlaga, da se postopanje v smislu §-a 90. c. pr. r. pretrga, dokler izide v ugotovilni pravdi pravno-krepna razsodba. Stvar okrajnega sodišča je, da besede §-a 190. c. pr. r.: »sme se pretrgati« tolmači po intencijah novega civilnega pravnega reda sploh in rabokupnega postopanja posebej. Pripomnil bi pa, da kdor najhitreje hodi, ne doseže vedno prvi cilja. Od Kornfelda povdarjana brezdvomna neprilichnost, da sodita dve sodišči o pravadah, ki sta druga drugi stvarno vsekako predsodni, je na ta način najprimernejše in praktično rešena. Zakaj Fürth v svoji knjigi »Handbuch des österr. Mietrechtes und Mietverfahrens« to pot dovoljuje samo tožencu, in to le, predno se je spustil v pravdo pred okrajnim sodiščem, tega ne uvidim; najbrže pa meni, da se postopanje začne še-le, ko se nasprotnik spusti v pravdo, tako da bi v tem slučaju pod *c*) navedeni način ne bil prizadet od pravnega nazora, katerega je tedanje justično ministrstvo v »Odgovorih na vprašanja« k § 236. c. pr. r. izrazilo — namreč pravda naj bi se v ta namen ne smela pretrgati, da bi se pri drugem pristojnem sodišču vložila ugotovilna tožba — ter hoče tako vsaj za jeden slučaj doseči primerno rešitev. Postopanje pa se začne že z vložitvijo tožbe, Fürthovo mnenje toraj ni vtemeljeno, oziroma preozko je.¹⁾

¹⁾ Kornfeld je istega mnenja, kakor jaz, da se namreč postopanje pred okrajnim sodiščem sme pretrgati. Tega mnenja pa ni nič utemeljeval. Neumann-Ettenreich trdi (»Jur. Bl. 1897, št. 9), da sodnik ni vezan, pretrgati rabokupno postopanje, ampak mu je to samo dovoljeno; Kornfeldov odgovor v št. 11 istega letnika pa potem pride do posledice, da postaneta zaradi določil §§ 236, 259 c. pr. r. in odnosnih določil jur. norme za materijelno isto stvar pristojni dve sodišči. Pripomniti moram, da so »Odgovori na vprašanja« izšli pozneje, nego št. 8, 9 in 11 »Jur. Blätter« l. 1897. in da imenovanima nasprotnikoma gre v prvi vrsti za pravnomočnost razsodbenih razlogov, oziroma dejanskega stanu. Kornfeld navaja še več neprilichnosti novega posebnega rabokupnega postopanja.

Pri rešitvi c) gre za to, kedaj se sme pretrgati postopanje radi drugega predsodnega postopanja. Pogoj je razun drugih, ne semkaj spadajočih ta, da predsodno postopanje že teče. Pravda začne v smislu §-a 232 c. pr. r. teči, ko se tožba dostavi tožencu, oziroma, ako se zahtevek stavi tekom pravde, s trenutkom napovedi v ustni razpravi. Vprašanje je to: ali mora druga predsodna pravda že teči, predno je jela teči pravda, ki jo je v našem slučaju izvesti pred okrajnim sodiščem, ali pa je zadosti, da jame teči, predno je v pravdi pred okrajnim sodiščem izšla razsodba na prvi inštanci? Od Fürtha ustanovljeni trenotek vstopa v pravdo ni niti v zakonu vtemeljen, niti ga ni Fürth utemeljil; proti njegovi trditvi pa govori, da je trenotek vstopa v pravdo jednostranski (§ 441 c. pr. r.), dočim gori navedena dva trenotka zadeneta obe stranki, in je dostikrat popolnoma neopravičeno, tožencu kakorkoli dajati prednosti. »Odgovori na vprašanja« po mojem mnenju govore bolj za prvonavedeni trenotek, tako da bi slučaj, naveden od Fürtha kakor izjema, s tega stališča ne bil prav rešen, ker pravda pred okrajnim sodiščem takrat gotovo že teče, ko se toženec spusti v pravdo.

Za drugi nazor: da zádošča, ako začne predsodna pravda teči, predno je pri okrajnem sodišču izšla razsodba v I. inštanci ali bolje: do sklepa ustne sporne razprave (§§-i 193, 194 c. p. r.), govore praktična važnost in njegova uporabnost, pa tudi besedilo §-a 190 c. pr. r., po katerem se sme postopanje pretrgati, kakor hitro naj v že tekoči pravdi izide predsodna razsodba. Čas, do katerega mora predsodna pravda začeti teči, pa določa § 190 c. pr. r. samo s tem, da mora biti pravno razmerje, ki je predmet jedne pravde, predsodno za razsojo pravnega razmerja v drugi pravdi: v našem slučaju mora toraj predsodna pravda jeti teči pred sklepom ustne sporne razprave, ker novosti v prizivnem postopanju niso dovoljene. Opomnil bi še, da postane zahtevek, ki se med pravdo stavi — tudi zahtevek za ugotovitev — tekoč, kakor hitro se napove pri ustni razpravi, da toraj tudi tukaj za možnost napovedi novih zahtevkov nista odločilna trenotka, ko začne pravda teči ali se kdo spusti v pravdo, ampak le sklep ustne sporne razprave na I. inštanci (§§ 232, 193 c. pr. r.). Seveda je moči § 232 c. pr. r. tukaj navajati le analogno in »Odgovori na vprašanja« k §-u 236 c. pr. r.

določajo celo, da se niti radi dopustnega vmesnega predloga na ugotovitev ne sme pretrgati postopanje. Ali logike in namena tega izreka ne umejem: kaj drugega, nego da se prepreči zatezanje pravde, ne more biti; temu namenu pa zadosti vstreza §-a 190 c. pr. r. določilo, da sodnik »sme« pretrgati postopanje, tembolj, ker sme v smislu §-a 192 c. pr. r. sodnik, ako so dani pogoji tega §-a, pretrganje postopanja razveljaviti, in bo to tudi storil, ako bo zapazil namen zatezanja; na drugi strani pa ni pravnega sredstva proti zavrnitvi predloga, da naj se postopanje pretrga. (§ 192, odst. 2 c. pr. r.) Nakana, pravdo zavleči, se toraj lahko prepreči z zakonitimi sredstvi, ki ne izključujejo rešitve našega vprašanja.

Da je moja, pod c) izvedena, v zakonu vsaj tako dobro kakor Fürthovo ali »Odgovorov« mnenje v temeljena rešitev tega posebno za tožnika važnega vprašanja praktično dobra, izhaja iz naslednjih razmotrivanj. Recimo, da se postopanje radi ugotovilne tožbe ne sme pretrgati v smislu §-a 190 c. pr. r., a stran-kama vendar ni moči zabraniti, da jedna ali druga še tekom pravde pri okrajnem sodišču, ali potem ko je ta že končana, pri pristojnem sodnem dvoru toži brez pretrga prve pravde na ugotovitev; ugovor, da pravda že teče, ni mogoč, ker sta predmeta pravde in tožbena zahtevka v obeh pravnih različna. Ako radi jednostavnosti vzamemo itak mnogo verjetnejši slučaj, da postane sodba okrajnega sodišča pravnomočna pred sodbo sodnega dvora, in izključimo slučaje, v katerih se razsodbi obeh sodišč strinjata, pridemo do nastopne alternative:

a) Pred okrajnim sodiščem je zmagal s svojo zahtevo, na pr. da se mu rabokupni predmet izroči, tožnik, v ugotovilni pravdi — za neobstoj rabokupne pogodbe, ker se pravno razmerje znači kot služnost stanovanja, posodbena pogodba i. t. d. — pa toženec; obe sodbi prideta v moč, obe rešita stvarno isto pravno stvar v nasprotnem smislu. Res je, da utegne toženec z nekaj prisiljenim tolmačenjem §-a 35, odst. 1 eks. r. preprečiti izgon iz stanovanja itd., ako ga bo tožnik čakal, česar pa ni pričakovati glede na določbe §-a 575 zadnji odst. c. pr. r.; ako je že izgnan, ne preostaja mu drugega, nego položiti v Prokrustovo posteljo določbe §-a 530 št. 6 in 7 c. pr. r. o tožbi za obnovo; radovoljno se v tem slučaju ne dajo rabiti.

3) Narobe: tožnika se je z zahtevkom, da se mu rabokupni predmet izroči, zavrnilo; zmagal je pa z zahtevkom, da se ugotovi obstoj pogodbe; v tem slučaju mora vsaj znova staviti predlog itd. A s tem se toliko povdarjani nujnosti rabokupnega postopanja pač ne vstreže; navadno bo pa tudi tožniku preostala le tožba za obnovo. Seveda tožnik lahko tudi umakne svojo odpoved, ako toženec ugovarja neobstoj rabokupne pogodbe, ter vloží ugotovilno tožbo pri sodnem dvoru — združiti obeh zahtevkov vsled §-a 227 c. pr. r. ne sme — in čaka konca ugotovilne pravde: vse v ime nujnosti in cenosti postopanja!

Kornfeld toraj po pravici povdarja neprilichnost, da se stvarno skupaj spadajoča stvar kroji in zavrača pred dve med seboj neodvisni sodišči; žal, da se tej nepriliki le deloma pride v okom, tudi če se z menoj vred priznava, da je dovoljeno pretrgati postopanje po §-u 190 c. pr. r., ker se bo prilika za tako pretrganje le redkokedaj nudila. Posebno hudo je s tem prizadet tožnik, dočim si toženec pomaga s pritožbo.

Koncem tega poglavja je »de lege ferenda« le predlagati: ako postane tekom pravde o rabokupnih sporih sporen tudi obstoj ali neobstoj pogodbe, naj se ali okrajnemu sodišču dovoli pravomočna rešitev tega predsodnega vprašanja, in pri tem pride v poštev, da sme sodišče v slučaju protitožbe nekako v prilog tožencu to že sedaj storiti, ali naj pa gre s predlogom na ugotovitev tudi sedaj izključno pred okrajno sodišče spadajoči slučaj pred pristojni sodni dvor, kar sedaj onemogoča določba §-a 104, odst. 2. j. n.

Ukaz cesarja Franca I. z l. 1814. v slovenskem jeziku.

Priobčil P. pl. Radics.

Ko so cesarske avstrijske čete zopet pridobile Ilirijo, katero so bili zasedli leta 1809. Francozi, je odredil avstrijski vladar cesar Franc I. z najvišjim ukazom dto. Schönbrunn, 4. julija 1814 prisezanje prebivalcev vojvodine Kranjske, katere je bil zopet zbral okolo svojega žezla.